

CONTRIBUȚIA ARHITECTULUI VALENTIN VOIȚHOVSCHI LA CREAREA ANSAMBLULUI CATEDRALEI EPISCOPALE SFINȚII ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ȘI ELENA DIN BĂLȚI

Elena BIVOL

Institutul Patrimoniului Cultural

Rezumat: *Catedrala episcopală Sfinții Împărați Constantin și Elena din Bălți a fost ridicată între anii 1924 – 1934, în episcopia Eparhiei al Hotinului cu reședința în Bălți. În fața catedralei, pe axa ei principală, este amplasat un baptisteriu al cărui arhitect a fost Valentin Voițhovsky, care a utilizat un model importat din Argeș. V. Voițhovsky activa ca arhitect-profesionist deja în perioada studențească, când a făcut studiile la Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” din București. El a proiectat baptisteriul catedralei din Bălți odată cu finisarea construcției catedralei (1934). Stilul preferat al arhitectului fiind cel neoromânesc.*

Cuvinte cheie: *catedrală, baptisteriu, stilul neoromânesc, Valentin Voițhovsky.*

Apariția complexului Catedralei Sfinții Împărați Constantin și Elena din Bălți (fig.1) se datorează mai multor personalități notorii: ctitorului Visarion Puiu, primul episcop al Hotinului, arhitecților Adrian Gabriescu (autorul proiectului) și Andrei Ivanov, antreprenorului și constructorului arhitect Nicu Ciocos, inginerului constructor Emil Prager, precum și tânărului arhitect Valentin Voițhovsky.¹

În martie 1923 la Bălți a fost înființată episcopia Hotinului. Ca episcop al Hotinului, Visarion Puiu s-a ocupat de buna organizare a patrimoniului bisericesc, în grija sa fiind toate construcțiile eclesiastice ce se aflau în raza episcopiei, precum și cele din județele Bălți, Soroca și Hotin. Astfel au fost edificate și renovate mai multe edificii de cult, printre care și cele din orașul Bălți. Noua episcopie nu dispunea de fonduri financiare și de sediu, episcopul mulțumindu-se timp de aproape un deceniu cu o gazdă particulară. Din donațiile enoriașilor și prin contribuția Ministerului Cultelor este finalizată construcția bisericii de pe lângă închisoare, începută în 1915, aceasta devenind cel de-al doilea obiectiv de cult din orașul Bălți. Grație eforturilor a lui Visarion Puiu a fost înființată și o tipografie, unde pe parcursul anilor au fost editate cărți pentru credincioși, foi duminicale și ziarul eparhiei. În 1924 se sfințesc pietrele de temelie ale Catedralei Sf. Împărați Constantin și Elena și ale reședinței episcopale (fig.2). Sub îndrumarea arhitecților veniți din Regat, cu mari greutate și cheltuieli, aceste construcții au fost finalizate și sfințite în 1935 – fapt remarcabil și deosebit de important pentru istoria Bisericii basarabene. Inițial sfințirea era preconizată pentru 14 octombrie 1934, însă la dorința monarhului român și din cauza atentatului asupra regelui Alexandru I unificatorul Iugoslaviei sfințirea s-a amânat pe data de 2 iunie 1935. La această ceremonie fastuoasă au fost prezenți Majestatea Sa Regele Carol al II-lea și prințul moștenitor Marele Voievod Mihai. Catedrala Sfinții Împărați Constantin și Elena din Bălți prezintă o construcție de plan treflat cu pridvor, înconjurat de coloane în zona intrării. De asupra pridvorului și a pronaosului există un spațiu înconjurat din trei părți cu arcade. Axa principală a fațadei de vest este articulată în partea superioară cu un fronton arcuit. Sistemul constructiv este format dintr-o fundație din beton armat și o carcasă de piatră, zidăria fiind din piatră brută, placaj din piatră. Turla principală a edificiului de cult se înalță la 46 m, fiind într-o armonie perfectă cu întreaga construcție.²

Baza turlei principale se desfășoară în trei părți, în formă de cascadă cu mai multe bolți plasate succesiv. În interiorul edificiului, impresionant prin dimensiunile sale, se disting pilaștrii monumentali care sprijină cupola centrală și arcurile bolților, toate executate din beton armat. Catapeteasma este lucrată din lemn de stejar și sculptată cu ornamente în formă de struguri și frunze de viță-de-vie. Pictura în frescă a catedralei a fost realizată în mai multe etape, fiind respectat stilul clasic bizantin utilizat la bisericile grecești din Sf. Munte Athos. Însă în cazul nostru pictura este mai luminoasă. Catedrala Sfinții Împărați Constantin și Elena din Bălți este acoperită în întregime cu plăci de aramă. La slujbă puteau asista concomitent peste 1000 de credincioși.

Catedrala prezintă nu numai un lăcaș sfânt de închinăciune, dar și o operă de artă cu valoare simbolică, de afirmare a neamului românesc la această margine de țară. Ea era construită în stil neoromanesc apărut la începutul secolului al XIX-lea în România datorită arhitecților români, care și-au făcut studiile în Franța. Fiind influențați de arhitectura Parisului și inspirați de decorul autohton, ei au contribuit la apariția acestui stil, numit și „stilul lui Ștefan cel Mare” – un amalgam din Art Nouveau și elemente arhitecturale și decorative bizantine, occidentale, naționale ș.a. Principalul promotor al stilului neoromânesc a fost arhitectul Ion Mincu.³

În fața Catedralei Sfinții Împărați Constantin și Elena din Bălți, chiar în axa ei principală, a fost amplasat un baptisteriu (fig.3). Autorul lui este arhitectul basarabean Valentin Voițehovschi, care l-a proiectat după modelul practicat la biserica mănăstirii Curții de Argeș. Construcția a fost finalizată în 1934. Baptisteriul, de plan pătrat, dispune de 12 coloane cu capiteluri, câte trei în fiecare colț. Arcele golurilor între coloane au forma trilobată. De asupra cornișei proeminente se află un parapet cu accente sculpturale în zona muchiiilor. Pereții baptisteriului sunt individualizați prin ornamente reliefate și o mulură orizontală cu arcuire de asupra golurilor. Cupola, de formă semisferică, este acoperită cu plăci de aramă. Baptisteriul constituie o capodoperă a arhitecturii religioase, cu o tendință stilistică monumentală, dar în același timp elegantă. Aici sunt prezente elemente de decor împrumutate din arhitectura medievală românească și cea italiană. În centrul baptisteriului îngrădit cu un gard sculptat se află o fântână.⁴

Din sursele istorice cunoaștem că proiectarea și construcția catedralei Sfinții Împărați Constantin și Elena din Bălți a decurs timp de zece ani din mai multe motive, schimbându-se periodic componența inginerilor și arhitecților. Însă acest fapt nu a influențat negativ asupra arhitecturii întregului complex, fiind atestată o coexistență stilistică armonioasă între arhitectura edificiului de cult și cea a baptisteriului.

Catedrala Sfinții Împărați Constantin și Elena din Bălți
(fig 1).

Reședința episcopală din Bălți
(fig 2).

Бaптистерий

Catedralei Sfinții Împărați Constantin și Elena din Bălți
(fig 3).

Bibliografie

1. *Catedrala „Sf.Împ.Constantin și Elena” din Bălți.* <http://ephbalti.md/filme/catedrala-sf-imp-constantin-si-elena-din-balti.2015.04.22>, (accesat 05.09.2017).
2. *Mitropolitul Visarion Puiu.* https://ro.wikipedia.org/wiki/Visarion_Puiu,(accesat 14.10.2016).
3. *Catedrala Sfinții Împărați Constantin și Elena din Bălți.* <http://neoromanesc.blogspot.com/2011/03/catedrala-sfintii-imparati-constantin.html>, accesat 20.09.2016
4. *Войцеховский Валентин.* <http://m.moldovenii.md/ru/people/1088>, (accesat 10.10.2016).
5. Григорий, Босенко, *Архитектор Валентин Войцеховский : профессор, заслуженный деятель искусств МССР* . авт., дизайн : Григорий Босенко. – К. : [S. n.], 2009. – 48 с.